

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗИ

Г.О. Бак,

Інститут світової економіки і міжнародних відносин
НАН України

Постановка проблеми. Економісти і науковці протягом тривалого часу намагалися зрозуміти, чому одні країни за відносно короткий час змогли досягнути значного економічного зростання, а інші, незважаючи на їхні прагнення, не отримали бажаного результату. Невдалі спроби деяких держав, що розвиваються, вийти на новий рівень розвитку пояснювалися загальноприйнятими аргументами: нестача ресурсів, численне населення, несприятливі кліматичні умови, недостатня інтеграція у світове господарство і т. д. Зазначалося, що в результаті цих та інших подібних факторів країни з низьким рівнем доходів не можуть досягти бажаного національного зростання. Однак економічний розвиток Японії, Швеції, Китаю та інших держав, для яких характерні перелічені ознаки, спростовують ці аргументи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх післякризових років у світовій економічній літературі з'являється все більше праць, де автори вказують на обов'язкову участь і роль держави у процесі регулювання, стабілізації і розвитку економіки, наголошуючи на тому, що, всупереч відомим теоріям розвитку світової економіки, національного зростання у країні можна досягнути тільки за умови активної участі державних органів, які забезпечують послідовність і своєчасність проведення необхідних реформ [1]. Впровадження методів протекціонізму на певному етапі виступає неодмінною умовою розвитку національної економіки, виокремлює роль держави у наданні пільг і матеріальної допомоги суб'єктам господарювання, які беруть участь у створенні і поширенні новітніх технологій, що знаходять своє відображення у несучих галузях нового укладу, в яких спостерігається найвища віддача. Тільки у такий спосіб сучасні держави з високим рівнем розвитку досягли економічного зростання.

На думку вчених, надання державної допомоги фінансовим та нефінансовим установам необхідне під час кризових явищ незалежно від стану державного бюджету країни. Наприклад, політика посиленого скорочення державних видатків в кризових умовах лише гальмує економіку США і Європи [2]. Але деякі вітчизняні автори [3], вивчаючи наслідки наданої підтримки транснаціональним корпораціям у кризовий і посткризовий період, зазначають, що антикризова державна допомога не завжди сприяє ефективному розвитку світової економіки.

Тому **метою статті** є вивчення впливу державної допомоги, наданої транснаціональним корпораціям, на розвиток світової економіки в цілому.

У період після кризи 2008–2009 рр. у багатьох розвинених дер-

Показано, що використання методів протекціонізму, поряд із іншими заходами активізації діяльності суб'єктів господарювання, виступає важливим інструментом санації підприємств та сприяє подоланню наслідків кризових явищ. Відображено стабільне зростання державних витрат на дослідження у прогресивних сферах господарювання на фоні скорочення надходжень до бюджетів багатьох країн у кризовий і посткризовий період. Визначено роль державного стимулювання у розвитку альтернативних джерел енергії.

Ключові слова: державна допомога, криза, нормативно-правове регулювання, прогресивні сфери діяльності, технологічний уклад, транснаціональна корпорація.

жахвах спостерігалось зменшення надходжень до бюджету і негативне сальдо платіжного балансу, проте уряди витрачали значні кошти і використовували різноманітні пільги з метою активізації діяльності суб'єктів господарювання, залучених у найбільш прогресивні сфери, в тому числі надавали значну допомогу транснаціональним корпораціям в обмін на виконання певних умов. Президент Франції Н. Саркозі на початку 2009 р. заявив про виділення 6,5 млрд. євро пільгових кредитів трьом найбільшим корпораціям автомобільної промисловості, якщо вони не скоротять виробничі потужності і не будуть переносити виробництво за кордон [4]. Такі заяви президента країни з високим рівнем розвитку суперечать поширенню загальноприйнятих ідей щодо активної інтеграції у світове господарство. Однак у випадку подолання наслідків глобальної кризи і відновлення конкурентоспроможних позицій на світовому ринку держави часто використовують методи протекціонізму, які здатні привести до санації вітчизняної промисловості і стабілізувати соціально-економічну ситуацію в країні. Наприклад, у Франції у галузі автомобілебудування залучено 10% працездатного населення [4].

Після світової кризи 2008 р. кількість нормативно-правових змін і прийнятих нових законів протекційного характеру збільшилася на 20% порівняно з докризовим періодом і в 2010 р. була вищою за останні десять років [5]. Якщо частка нормативно-правових змін протекційного характеру у докризовий період була незначною (10-15% від загальної кількості), то в посткризовий період вона становила третину усіх нормативно-правових нововведень. Суть протекційних змін, впроваджуваних у більшості розвинених країн у докризовий і післякризовий період, також є відмінною. Так, у 2006 р. понад одинадцять потужних індустриальних країн прийняли і розглядали до прийняття законопроекти, які обмежують доступ іноземних інвестицій у стратегічно важливі галузі. Наприклад, китайська енергетична корпорація China National Offshore Oil Corporation, не витримавши політичного тиску з боку США, відмовилася від купі-

влі нафтодобувної американської компанії Unocal. Реакцією на спроби найбільшого китайського виробника алюмінію Chinalco інвестувати 14 млрд. дол. в британсько-австралійську корпорацію Rio Tinto виявилася протекційна позиція уряду Австралії. Водночас тільки у період 2000-2003 рр. європейські, американські та японські корпорації побудували в Китаї 60 000 заводів. Близько половини експорту Китаю припадає на зарубіжні ТНК. Вже наприкінці 2008 р., за даними видання The Economist, сімнадцять країн великої двадцятки розглядали до прийняття 47 законопроектів протекційного характеру, які були спрямовані на обмеження торгівлі [6].

Відомо, що більша частина доходів великих транснаціональних корпорацій формується поза межами країни походження. Відповідно методи протекціонізму мали б виступати негативним явищем у господарській діяльності ТНК. Проте статистика рівня доходів 2 500 найбільших ТНК за останні десять років відображає протилежну ситуацію [5]. У докризовий період значне накопичення капіталу 2 500 потужних корпорацій світу відбувалося у 2003-2007 рр. Прибутки ТНК збільшилися з 500 млрд. дол. у 2003 р. до 1400 млрд. дол. у 2007-му. У 2005-2006 рр. число нормативно-правових змін протекційного характеру, прийнятих у всьому світі у докризовий період, було найвищим і становило 25 поправок щорічно. Рівень прибутків ТНК у 2007 р. і надалі продовжував зростати.

У період кризи 2008-2009 рр. число нормативно-правових змін, прийнятих у світі, значно збільшується. Пік запровадження правових змін протекційного характеру спостерігається у 2010 р., водночас починають зростати прибутки корпорацій. У 2011 р. вони перевищують найвищий рівень прибутків ТНК докризового періоду, тобто тих, які були отримані у 2007 р.

Провівши аналіз даної ситуації, можна дійти висновку, що з метою подолання наслідків глобальної кризи використання протекційних методів поряд з іншими методами активізації діяльності суб'єктів господарювання виступає важливим інструментом санації підприємств, а також сприяє подо-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ланню наслідків кризових явищ.

Згідно з [1], крім проведення правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності ще однією умовою національного зростання країни є участь держави у стимулюванні розвитку новітніх технологій і активізації діяльності підприємств у несучих галузях нового технологічного укладу. Незважаючи на те, що багато країн у посткризовий період намагаються скоротити видатки, статистика державних витрат розвинених країн свідчить про суттєву матеріальну

підтримку прогресивних видів діяльності. Навіть з підписанням Підсумкової декларації у 2010 р. на саміті великої двадцятки в Торонто (Канада), де країни-учасниці дали зобов'язання зменшити витрати державного бюджету майже удвічі до 2013 р. [7], видатки урядів провідних країн світу на дослідження у прогресивних сферах діяльності, таких як розвиток альтернативних джерел енергії і нанотехнології (див. табл.), продовжували зростати.

Таблиця. Витрати на НДДКР у сфері відновних джерел енергії і нанотехнологій протягом 2004-2010 рр., млн. дол.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Середнє річне зростання за 2004-2010 рр., %
Державні замовлення на НДДКР у сфері відновних джерел енергії	1 100	1200	1300	1500	1 650	3 720	5 300	35,1
Наукові розробки корпорацій	3800	2 900	3 100	3300	3 700	3 700	3 300	-1,5
Державні замовлення на НДДКР у сфері нанотехнологій	3 739	4 200	4 651	6 126	6 904	7 253	7 763	13
ЄС	950	1 050	1 150	1 450	1 700	1 900	2 050	13
Японія	900	950	950	950	950	950	950	0,17
США	989	1 200	1 351	1 425	1 554	1 702	1 762	8,3
Інші країни	900	1 100	1 200	2 300	2 700	2 700	2 900	22

Узагальнено і розраховано автором на основі [8, 9].

У кризові і посткризові роки державні замовлення на проведення досліджень з метою розвитку відновлювальних джерел енергії збільшувалися з кожним роком, а в 2010 р. порівняно з 2009 р. зросли майже на 50%, тоді як витрати корпорацій у цій сфері зменшилися.

Особливо значним є зростання видатків урядів різних країн на НДДКР у сфері нанотехнологій. Майже всі розвинені країни показують щорічне збільшення витрачених коштів у цій галузі, навіть у кризовий і посткризовий період. У цей же час витрати транснаціональних корпорацій на наукові розробки з метою розвитку нанотехнологій у США, Німеччині, Франції, Південній Кореї, Швеції і Великій Британії зменшилися. Позитивна динаміка витрат ТНК спостерігалася тільки в Японії та Китаї. Незважаю-

чи на зменшення корпоративних видатків у посткризовий період, у світі спостерігається стабільне зростання витрачених коштів на розвиток нанотехнологій протягом останніх десяти років. Станом на 2011 р. ця сума сягає 65 млрд. дол.

Вибір проведення аналізу видатків урядів на нанотехнології та альтернативні джерела енергії здійснено не випадково. Загальновідомо, що нанотехнології відносять до ключових технологій нового укладу, а одним з видів альтернативних джерел енергії є сонячна енергія, яка належить до несучих галузей нового ТУ, інвестиції у розвиток якої з кожним роком стрімко зростають. Дослідження розвитку сонячної енергетики за допомогою державних коштів обумовлене ще і тим, що кожному тренду (вікова тенденція – подвоєний цикл Кондратьєва)

відповідає певний енергоресурс. У XIX ст. ним було кам'яне вугілля, а в XX ст. – нафта і газ. Поки що не виявлено, який вид енергії стане основним у XXI ст., однак сам факт включення сонячної енергетики до числа несучих галузей нового укладу дає шанс цьому виду енергії стати домінуючим у XXI ст.

Використання новітніх технологій, особливо нанотехнологій, відбувається досить повільно. Серед пояснень причин такої ситуації – неготовність суспільства їх прийняти. Очікується, що популяризація застосування нових технологій повинна відбутися після завершення структурної перебудови економік розвинених країн світу. Згідно з оцінками Наукового фонду США, у 2015 р. річний оборот ринку нанотехнологій становитиме 1–1,5 трлн. дол. Щоб досягнути цього результату, активізація міжнародних зв'язків є необхідною умовою. Можливо, тому вже у 2011 р. число змін нормативно-правової бази протекційного характеру у світі значно скоротилося. Швидше за все лібералізація міжнародних господарських зв'язків буде і надалі продовжуватися. Приблизно до 2015 р. шостий ТУ перейде у стадію зростання, і тому стрімкий розвиток передбачається у тих галузях, які становлять ядро ТУ.

Аналіз досвіду економічного розвитку багатьох розвинених держав вказує на те, що перспективи національного зростання залежать від видів діяльності, які лежать в основі структури економіки країни. Закономірно, що висока рентабельність спостерігається в інноваційних галузях народного господарства. Подальша технологічна модернізація випуску товарів і технологій у провідних сферах діяльності та можливість застосування ключових інновацій в інших галузях сприяють поглибленню спеціалізації країни на прогресивних і тому найбільш прибуткових сферах господарювання, що в результаті приводить до накопичення капіталу та до вищого рівня розвитку в цілому.

У періоди кризових явищ, коли прибутки ТНК падають та відповідно зменшуються приватні інвестиції у процес створення і впровадження новітніх технологій, уряди

багатьох держав збільшують витрати на наукові розробки, а також використовують різноманітні методи стимулювання з метою активізації діяльності суб'єктів господарювання у тих сферах, у яких протягом висхідної хвилі нового технологічного укладу очікуються надприбутки. Таким чином, формується база для оподаткування. Тобто участь держав у розвитку новітніх технологій, в першу чергу, полягає в формуванні бюджету в майбутньому, а також дозволяє реалізувати низку інших важливих цілей. Нанотехнології здатні найбільш повно проявити себе у таких сферах діяльності: сільське господарство, виробництво автомобілів та інших транспортних засобів, використання космічного простору, військова оборона і захист, створення нових матеріалів, виробництво енергії та її ефективне використання, екологічна стабільність, охорона здоров'я, комунікації і поширення інформації, створення інструментів та іншої некомунікативної електроніки [10]. Мета застосування нанотехнологій у перелічених видах діяльності – це реалізація суспільно-економічних завдань країн, формування військово-політичної стабільності, а також виконання міждержавних угод. Країни, які традиційно проявляють себе як світові інноваційні лідери (США, Японія і Німеччина), займають провідні позиції у сфері створення і застосування новітніх технологій. Поряд з ними, враховуючи зростаючі інвестиції країн, що розвиваються, значну активність у створенні і застосуванні нанотехнологій проявляють країни БРІКС. Більше того, майже всі перелічені сфери діяльності включені до переліку несучих галузей нового ТУ, результатом розвитку яких виступає зростаюча економічна віддача.

Включення військово-промислового комплексу до числа пріоритетних галузей економіки має відповідне підґрунтя. Державні замовлення на військову продукцію сприяють активізації ділових відносин і міжгалузевої кооперації як в середині країни, так і поза її межами, що набуває особливо важливого значення в період глобальної кризи. Світовий досвід вказує на те, що США остаточно подолали наслідки Великої депресії

у 30-х роках минулого століття тільки у період Другої світової війни. Відповідно до визначеної хронології циклічності економіко-технологічних парадигм III. Перес завершення п'ятої парадигми припадає на початок нового тисячоліття. Так, падіння акцій високотехнологічних компаній США у 2001 р. повинно було стати початком кризи, яка супроводжує зміну технологічних укладів. Але події 11 вересня 2001 р. стали причиною проголошення війни глобальному тероризму і сприяли нарощуванню продукції військово-промислового комплексу США. Американські корпорації Lockheed Martin Corp., Boeing, General Electric та інші протягом останніх десяти років постійно отримували дуже великі замовлення від уряду США на виробництво продукції військового призначення. В результаті це спричинило активізацію економічної діяльності в країні, і в такий спосіб державні закупівлі вплинули на зміщення великої технологічної хвилі на один цикл К. Жюгляра (7-11 років).

Подібна практика впливу державних закупівель на поживлення економічної активності була помічена у посткризовому 2009 р. У цей час у світі відбувся спалах епідемії грипу. Проводилася масова вакцинація населення, і тому багато держав здійснювали закупівлю медичних препаратів у боротьбі з цією недугою. Ця ситуація вплинула на активізацію діяльності у високотехнологічному секторі економіки, до якого належить фармацевтика, а також у суміжних з нею галузях. Оскільки за рівнем рентабельності ця галузь відіграє провідну роль серед усіх інших видів діяльності, потужні фармацевтичні корпорації отримали високі прибутки, а країни походження цих ТНК – значні відрахування до бюджету. Зазначимо, що у посткризовий період потужні фармацевтичні корпорації (більшість з яких розташовані на території США) щорічно звітували про накопичення капіталу.

Незважаючи на зменшення негативних наслідків глобальних криз, яких можна досягнути з участю державних закупівель, була висловлена думка про те, що антикризове державне регулювання негативно впливає на циклічний розвиток світової еконо-

міки [3]. Згладжуючи глибину криз, пов'язаних зі зміною економічних циклів, державна підтримка впливає на зниження зростання висхідної хвилі економічного циклу. В результаті помічено, що темпи економічного зростання у розвинених країнах протягом останніх 40 років поступово знижуються.

Нині у світі понад 50 країн впроваджують спеціальні програми з розвитку нанотехнологій і постійно збільшують обсяги інвестицій. Виділяють п'ятнадцять країн, які виступають основними інвесторами: США, Німеччина, Росія, Китай, Південна Корея, Японія, Велика Британія, Ізраїль, Канада, Австралія та ін. У більшості з них частка державних витрат у сфері нанонауки і нанотехнологій перевищує 50% від загального обсягу фінансування НДДКР. Європейські країни у 2002-2006 рр. на розвиток нанотехнологій інвестували 1,3 млрд. євро, а до 2013 р. передбачений розмір витрат становитиме 3,5 млрд. євро.

У 2006 р. на розвиток нанотехнологій у Росії було виділено близько 200 млн. дол., а вже в 2007 р. розмір витрат становив більше 1 млрд. дол. Також у 2007 р. розроблено державну програму «Стратегія розвитку наноіндустрії». До неї залучено як науководслідні установи, так і промислові підприємства, серед найбільших з них Російська корпорація нанотехнологій (Роснанотех). Прогнозується, що кожного року державна допомога компанії становитиме приблизно 620 млн. дол. [11]. Активна участь багатьох держав світу була виявлена не тільки у розвитку нанотехнологій. Стрімкий розвиток альтернативної енергетики, зокрема сонячної, став можливим, в першу чергу, завдяки належній державній підтримці. У 2009 р. загальна допомога урядів різних країн у сфері створення і поширення відновлювальних джерел енергії склала 5,7 млрд. дол., з них 3,7 млрд. дол. становили витрати на наукові розробки.

Однією з причин здійснення інвестицій у розвиток сонячної енергетики стали зобов'язання багатьох країн у рамках міждержавних угод, зокрема Кіотського протоколу, скоротити світові викиди шкідливих речовин до 2050 р. майже вдвічі. В той же час

деякі держави переслідують інші завдання. Так, мета країн ЄС – до 2020 р. досягнути частки відновлювальних джерел енергії до 20% від загального обсягу енергопостачання. Станом на 2010 р. 85 держав мали чітко визначені цілі стосовно розвитку альтернативних джерел енергії, суть яких здебільшого полягала у досягненні частки відновлювальних джерел енергії до рівня 5–25% в загальному балансі енергопостачання терміном до 2020 р.

Для реалізації цієї мети багато країн світу використовували різні методи стимулювання розвитку «зеленої» енергетики. Одним з найпоширеніших шляхів державної підтримки у розвитку альтернативних джерел енергії є метод впровадження пільгових тарифів. У 2000 р. «зелені» тарифи працювали в 14 країнах, у 2005 р. – у 37, включаючи Китай, Бразилію, Південну Корею. До 2012 р. цей механізм застосовувався більш ніж у 50 державах. Саме завдяки допомозі урядів таких країн, як США, Німеччина, Франція, Південна Корея, Китай, Швеція тощо, за порівняно короткий період відбувся стрімкий розвиток у цій сфері.

Крім пільгового оподаткування і тарифікації, державна допомога надається корпораціям при проведенні операцій злиття з місцевими компаніями, залученими у сферу сонячної енергетики. Це дозволить ТНК брати активну участь у створенні кластерів в окремій країні. Також уряди країн сприяють міжнародній кооперації шляхом підписання рамкових угод про співробітництво. Наприклад, шведсько-китайський договір передбачає співпрацю в галузі енергозбереження та екологічної безпеки, а угода між ЄС і Китаєм спрямована на подолання бар'єрів з метою обміну інноваціями і сприяння виходу на ринок компаній країн-партнерів.

У 2011 р., коли ряд виробників сонячного устаткування в Європі – Solar Millennium, Conergy AG, Q-Cells, Phoenix Solar – заявили про банкрутство, багато європейських країн суттєво скоротили свої субвенції у сфері сонячної енергетики. Головними причинами вимирання конкурентів стали виробничі надпотужності Китаю та демпінгова торговельна політика цієї країни.

Насиченість галузі, що викликала банкрутство компаній, свідчить про етап зрілості. У більшості випадків державна підтримка надається на початковому етапі становлення галузі і тільки до певного часу. Тому процеси, що відбуваються сьогодні, є закономірними. Крім того, розвиток сонячної енергетики може спричинити знецінення інших енергоносіїв. З тринадцяти найбільших корпорацій у світі за величиною іноземних активів шість залучені у сферу видобутку нафти і газу та створення похідних продуктів [12]. Також деякі держави володіють значними запасами природних ресурсів або мають доступ до них. У такій ситуації популяризація іншого енергоносія може викликати спад у сфері, яка стабільно приносить прибутки.

Беручи до уваги те, що багато країн визначили цілі, які полягають у розвитку альтернативних джерел енергії, особливо сонячної, враховуючи необхідність виконання міждержавних угод, а також інші фактори (зростаючі потреби у світі на енергоносії, особливо в Азії, велику кількість енергії Сонця, отриману на поверхні цього регіону, значні виробничі потужності Китаю і державну підтримку цієї країни у сфері альтернативних джерел енергії), цілком ймовірно, що подальший розвиток сонячної енергетики буде відбуватися саме завдяки країнам Азії. Оскільки транснаціональні корпорації виступають засобами у реалізації економічної політики держав, уряди різних країн і надалі будуть надавати допомогу цим суб'єктам господарювання, особливо в умовах виникнення кризових явищ, пов'язаних з циклічністю розвитку економіки.

Висновки. Отже, орієнтуючись на інноваційні сфери господарювання, у яких спостерігається високий рівень прибутків, ТНК беруть участь у формуванні державного бюджету і створенні ВВП країни. Таким чином, ТНК впливають на інноваційний розвиток країни походження і формують її конкурентоспроможність на світових ринках. Виконання державних замовлень транснаціональними корпораціями в періоди завершення великих технологічних хвиль сприяє активізації економічних відносин як в середині країни походження

ТНК, так і за її межами. У такий спосіб високорозвинені держави за рахунок діяльності великих корпорацій можуть здійснювати зсув та деформацію технологічних укладів, а також зменшувати негативний вплив

глобальних криз. Крім того, завдяки методам державного стимулювання формуються умови для розвитку нових сфер діяльності, а саме, використання нового виду енергії.

Література

1. Райнерт Э.С. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные остаются бедными: Пер. с англ. Н. Автономовой / Под ред. В. Автономова. – М.: Изд-во ГУ ВШЭ, 2011. – 384 с.
2. Нобелівський лауреат: відновлення після кризи 2008 р. так і не відбулося. –http://news.dt.ua/ECONOMICS/nobelivskiy_laureat_vidnovlennya_pislya_krizi
3. Сухоруков А. Теоретичні передумови деформації економічних циклів / Сухоруков А.І. // Стратегічна панорама. – Вип. 1(38). – 2010. – С. 91–107.
4. Гусев Д. Президент Николя Саркози спасает французский автопром. – 2009. – http://www.rfi.fr/acturu/articles/110/article_2472.asp
5. World Investment Report 2012. – UNCTAD, Geneva. – 2012. – http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2012_embargoed_en.pdf
6. Кузнецов О.В. Имперский синдром Китая / Зб. наук. праць. Вип. 59. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2008. – 259 с.
7. Итоги саммита G20 в Торонто. – <http://inosmi.ru/usa/20100628/160912223.html>
8. Mihail C. Roco / The long view of nanotechnology development: the National Nanotechnology Initiative at 10 years. – <http://www.nsf.gov/crssprgm/nano/reports>
9. Technology and Innovation Report 2011 / Powering Development with Renewable Energy Technology // UNCTAD. – 2011. – 179 p.
10. Global R&D Funding Forecast: Engaging the Global Researcher. –<http://www.rdmag.com/Featured-Articles/2011/12/2012-Global-RD>
11. Таланчук П. Становлення й розвиток нанотехнологій у світі і в Україні: використання інтелектуального капіталу, тенденції розвитку / П. Таланчук, В. Малишев // Університет "Україна". – 2009. – № 10–11. – С. 3–5.
12. The world's top 100 non-financial TNCs, ranked by foreign assets, 2011. – <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>

Г.А. Бак

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫХ КОРПОРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Показано, что использование методов протекционизма, наряду с другими мерами активизации деятельности субъектов экономики, выступает важным инструментом санации предприятий, а также способствует преодолению последствий кризисов. Отображено стабильный рост государственных расходов на исследования в прогрессивных сферах экономики на фоне сокращения поступлений в бюджеты многих стран в кризисный и посткризисный период. Определена роль государственного стимулирования в развитии альтернативных источников энергии.